
Poós Zoltán

HÁZI ÁLDÁS

Részlet

1964. szeptember 23.

1

Ahogy 1944-ben is, észrevétlenül jött meg az ősz. Ami szeptember elején történt, nem előjel volt, hanem maga az esemény. Célegyenesbe ért a valóperem.

Fél hatkor ébredtem. Licsákné, a szomszéd épp kerékpárját tolta be az udvarába. Hallottam, ahogy két kanna koccant a járdáján. A tejsarnokban volt, friss tejet hozott, és szerda lévén, kenyeret is. Akit csak ismerek, hétfőn, szerdán és pénteken vesz kenyeret. Kedden és csütörtökön senki nem eszik friss pékárut? A mi utcánkban legalábbis nem. Hallottam, ahogy májszínű vizslája a kannát kaparássza, majd hallottam azt is, ahogy Licsákné azt mondja a kutyájának:

– Eriggy már, mer’ a sintérnek adlak!

Ezekre a hangokra ébrednek minden reggel. Most, hogy szinte üres a ház, élesebb lett a hallásom. Reggel kilenc órára idéztek be a bíróságra. Szabadnapot vettem ki, ma mondják ki a válaszomat. Három éve várok erre a napra, legalább három éve.

Feleségem hat hónapja a fogorvoshoz költözött, ami csöppet sem zavart. Tudtam, ez számomra előnyös lesz majd a bontópernél. Ő hagyott el, de lélekben én már három éve magára hagytam. Talán meglepő, de alig emlékszem a házasságban eltöltött időre, pedig tíz évet voltunk együtt. Viszont az esküvőm előtti korszakból szinte minden pillanatot megőriztem magamban.

Bizonyos emlékek egy életen át lekötik lényünket, de azután, hogy *a nyugalom és a béke öblébe hajóztunk*, összefolytak a napok. Nemcsak azt felejtettem el, hogy mit kaptam tavaly karácsonyra, de azt is, hogy melyik filmet láttuk a moziban, és melyiket nem. És ennél csak az unalom volt borzalmasabb. Pedig azt hittem, hogy a szerelem segítségével kibírjuk a kegyetlen vasárnap délutánokat, melyek a maguk lassúságával nem múló sebeket ütöttek rajtunk.

Üres a ház. Olyan hatalmasnak tűnik, mint gyerekkoromban a kastélyunk. Pedig a melléképülettel együtt nem több kilencven négyzetméternél. Amióta egyedül élek, olyan, mintha újra gyerek volnék, és hatalmas kastélyunkban bolyonganék.

Kimentem a kertbe, hogy hozzak be paradicsomot, mert úgy döntöttem, sült szalonnát reggelizem paradicsommal. Ahogy az üres ház mellett végigmentem, le egészen a kertkapuig, olyan érzés kerített hatalmába a reggeli fényvel végigöntött járdán, mintha az egykori birtokunk környékén volnék.

Még nem érezni a nap erejét, igaz, már szeptember vége van. Amikor elért a kukoricagóré és a szín közti öböl hideg légárama, libabőrös lett a karom. Ez itt az udvar legtávolabbi földfoka, ahol megbújik a kivágott fákön és léceken nőtt gombák sötét illata. Innen, a górétól kezdődik a szilva- és meggyfákkal teli kert.

A szilvafák egymástól távol eső csoportokban nőttek. A mentaillatú csalán, kutyatej, repce és püffedő lapulevelek borította terep növényzetét langyos levegő járta át, különböző éghajlati zónákra osztva a kertet. Mintha az őszi fényben fürdő területen az

éghajlat felügyelet nélkül maradt volna, így akadály nélkül áramlottak az álmok. Olyan képzelmek, melyek visszasírták a promenádos tézzenét és a kristálytálás rakott pudingot, melyet 1944 óta nem ettem. Tudtam, hogy soha nem fogom újra érezni a mandulás habcsókból, málnából, piskótából tornyozott édesség ízét. Pénzünk sem volt ilyenmire. Már az esküvői asztalunkon sem volt ilyen finomság. Akkor a hájas kiflinek és a Rigó Jancsinak is örültünk. 1954-et írtak. Megpróbáltuk egy életre elfelejteni a csónak alakú porcelántálon pihenő, mézzel környézett mazsolás kalácsot. Épp túl voltunk az 1952-es és '53-as faggyal és aszályal sújtotta időszakon, tökéletesen megfelelt a gölödin, a bodag és a puliszka is. Nem gondoltam süteményekre, boldogsággal töltött el, amikor a sparheltre rakott, kissé átsült, felhólyagzott levestésztát rágcáltam.

Húsz évvel ezelőtt teljesen megváltozott az életünk. Nagyapa temetésével eltemetjük addigi életünket is. Hívtak Bécsbe költözött rokonaink, mi mégis maradtunk. Nem ez volt a legnagyobb tévedésünk. Hittünk abban, hogy ha az ember annyi mindent átvészel, amennyit mi, akkor bármit kibír.

A kastélyban még egy évet maradhattunk, utána megkaptuk a végzést, hogy az épületből gyermekotthon lesz. Viszont megtarthatjuk a Tánacsics utcai négyszobás, száraz udvaros gazdaházunkat. Hiába adtunk be föllebbezést, elutasították.

Szó volt róla, hogy mégsem államosítják a kastélyt, mert apám sokat tett a helyi mezőgazdaság fejlődéséért, közismert németellenességét *azzal hálálják meg*, hogy csak a gazdaházat veszik el. Bár úgynevezett kulákok voltunk, *nem szállt ránk* a megyei Néptűjság, nem lettünk kuvik kulákok, tokás halálmadarak, akiknek savanyú a kulákszólo.

Aztán szárnyra kapott az is, hogy a kastélyból lónevelő telep, határórlaktanya, nővényvédő állomás, illetve az erdészet szolgálati lakása lesz.

Katinka az idegösszeomlás határán volt, hogy miatta veszítjük el a kastélyt, hisz ahol ő megjelenik, ott felüti fejét a tragédia. Már születése pillanatában is megölt valakit: az édesanyját. Az oroszok nem tettek helyrehozhatatlanul nagy kárt a kastélyban. Igaz ugyan, hogy az egyik górért véletlenül felgyújtották, amikor a kukoricahéjba fekvő dohányoztak, illetve a nagyobbakat elbontották, mert kellett nekik a tüzelő, igaz, hogy elvittek egy 1653-ban Antwerpenben készült misekönyvet, melynek vereteit korall, lazúrkő és ametiszt díszítette. (Véletlenül benne maradt egy íróasztal fiókjában.)

Igaz, hogy szétlőttek néhány gipszstukkót az épület homlokzatán, de a kastély nem kapott bombatalálatot, elkerülték a harci események. A stukkók mintái fenn voltak a padláson, ki tudtuk volna javíttatni a sérült díszeket, de aztán erre már nem került sor. A városban sem tettek különösebben nagy kárt, bár a templom tornya megsérült. A gyors átvonulásra a mindent elborító lócitromokon és a folyóban úszkáló köztéri padokon kívül nem sok minden utalt. A kilőtt tankoknak kalapácsokkal estek neki a környékbeli gyerekek. A lánctalpak részeit hazavitték, a mai napig nehezeknek használják a boronákhoz.

Nem vagyok jó kertész, a paradicsomok idén is satnyák lettek, amit apám személyes sértésként fogott fel, hisz Pestről hozatta a magokat, és maga nevelte tejfölösdobozokban a palántákat. Való igaz, sosem érdekelt igazán a kertészet. Növények helyett emberekkel szerettem volna foglalkozni, ezért is jelentkeztem orvosi egyetemre, ahová annak ellenére fölvettek, hogy kuláknak számítottam. Hat évig jártam Debrecenbe. Nem szerettem a várost, alig vártam, hogy hétvégeként hazautazzak. De legalább bújhatam a jegyzeteket. Mikor az első héten megtudtam, hogy felfoghatatlanul sokat kell tanulnom, lemondtam az egyetemi életről. Különben sem történt semmi a városban, a klubélet sem akart beindulni, néha vetítettek egy-egy művészfilmet az egyetem menzájában. A Rákosi-korszak a diákéletre is rányomta a bélyegét, néha hallani lehetett a

villamosból, hogy részeg diákok éjjel a Nagyerdőn horthysta dalokat énekelnek, de aztán már részeg egyetemistákat sem láttam.

Olyan szélesek és kihaltak voltak az utcák, hogy egy idő után nem volt kedvem sétálni sem. Ha levegőzni akartam, akkor is csak a Nagyerdőn tettem egy-egy kiadósabb sétát. Hogy miért nem a SOTE-t próbáltam meg? Mert nem az volt a beiskolázási körzetem.

Meglepődtem, hogy milyen sokat kell tanulnom a kórélettan- és a funkcionális anatómia-vizsgák előtt. Ez már nem a gimnázium, ahol becsöngetés előtt átolvasom a leckét, és jelesre felelek. Furcsa volt, hogy egy olyan városban élek, ahol senki nem ismer, ahol senkit nem ismerek. Fél év elteltével már otthonosabban éreztem magam, de sosem szoktam meg a várost.

Amikor kézbe vettem a diplomámat, már semmit nem éreztem. Annyit tanultam, annyit kínlódtam a latin magolásával, hogy időbe telt, míg áteresztettem magamon az örömet. Alig volt négyesem, tanárain büszkék voltak rám. Nem voltam stréber, de egyszerűen nem lehetett belőni azt a tudásszintet, mellyel az ember éppen hogy átmege a vizsgán. Tanulni kellett, nem volt mese.

Teljesült az álomom, teljesült szüleim álma: orvos lettem.

Aztán orvosi diploma ide vagy oda, most mégis a gimnázium buszát vezetem, illetve szállítom az ételt a Fényes étteremből a gimnázium menzájára. Hogyan lettem kegyvesztett? Hogyan fosztottak meg állásomtól?

Mindent el fogok mesélni. Nem sietek, ráérősen, nyugodtan nézek előre és hátra. Mint amikor az ember kimegy a kertjébe. Előre is bámul, hogy ott van-e még a szőlőtőkén hagyott metszőolló, és hátra is néz, hogy becsukta-e a kertajtót. Ilyenkor óvatosabbak vagyunk, szétnézünk, hogy nincs-e kinn valamelyik szomszéd, nem szökött-e ki egy-egy gyöngyi.

Független férfi leszek. Ez annyira boldog érzés, hogy szeretném minél inkább kiélvezni, minél többet időzni a boldogság tetőfokán. Mióta az eszemet tudom, sosem voltam független.

Hogy talállok-e olyan érzéki nőt, amilyen Katinka volt? Nos, ebben nem vagyok biztos, de abban igen, hogy *mást* talállok majd. Katinka olyan mohón sóvárgott mindenre, ami az érzékekkel volt kapcsolatos, ami feldúlja a lélek nyugalmát, hogy már kamaszkorában a legcsekélyebb kihívás is a bűn jegyeit véste az arcára. Emlékszem, a Debrecenbe utazásom előtti nap, egy szombat éjjel beosont a szobámba, és azt mondta, hogy valamit adni akar, amit nem felejték el, míg távol leszek tőle. Úgy éreztem, megérdemlem a jutalmat, elvégre felvettek az ország egyik legjobb egyetemére, annak ellenére, hogy kuláknak számítottam. Amikor benyitott, csak annyit mondott, hogy én vagyok, és tudtam, mi fog történni. Már csak azért is, mert néhányszor már megtörtént. Főleg a Gulya gyepet szerettük. A szélén erdősáv magasodott, nem messze voltak a téglagyári tavak, amelyekben meztelenül fürödtünk, és szedret szedtünk a vízparton. A kovácsházi út túloldalán voltak a régi vizek, melyeket erdő ölelt körül, itt nyugodtan fürödhettünk, a téglavető munkások erre már nem jártak. Katinka csak az első alkalommal keltette romantikus lány benyomását. Amikor vizes testtel, remegő lila ajakkal, meztelenül a világoskék kacsás plédre feküdt, arcához emelte finom kezét, mintha egy emlékhez akarná igazítani a kifejezését. Majd megtörtént az, ami megtörtént aznap este is, amikor olyan széppé akarta tenni számomra a búcsúzást.

– Én vagyok – mondta a szokásos bizalmaskodó hangsúlyokkal, majd befeküdt az ágyamba.

A szüleim szobája messze volt, csak akkor kellett elhalkulnunk, ha apám vagy anyám vécére ment, de azt rögtön észrevettük, mert felkapcsolták a folyosón a villanyt. Nem tudom, sejtették-e, hogy mi történik közöttünk.

Ahogy mellém feküdt és megcsókolt, olyan erősen markolta meg a fenekem, hogy kénytelen voltam lazítani az egyik kezén. Amikor a pizsamám sliccében járt a keze, rászóltam:

– Lassabban! Túl gyorsan csinálod – mondtam neki, miközben a haját simogattam.

– Tudod, hogy a gyorsaság az egyik specialitásom. Csináljuk gyorsan! – mondta.

Ezúttal nem adott semmi esélyt a kezdeményezésre. Rám vetette magát. Előbb összetapadt a száánk, majd fogsoromat végigsimította vastag, puha nyelvével, majd vadul döfködni kezdte a számát.

– Annyira hűvös voltál velem ma, hogy teljesen felizgultam – zihálta.

– Csak mert durcás voltál egész nap, és nem segítettél anyámnak hájas kiflit csinálni, pedig pár napja még te mondtad, hogy milyen rég ettél hájas kiflit...

– Csss – mondta, majd közben a számra tette a kezét, fölém térdelt, visszanyomott az ágyra, és meglovagolta a derekam.

Közben a félig begombolt fehér ingéből – melyet apám adott neki, mert rá már kicsi volt – kibuggyant duzzadt melle. Szopni kezdtem a bal bimbóját, majd az arcába bámultam.

– Te benyakaltad a maradék vermutot, mi? – kérdeztem hűvösséget mímelve. Félrehúztam a bugyiját, és könnyedén belédugtam két, majd három ujjamat, végül mind az öt ujjamat benyomtam, miközben ő a csiklóját dörzsölte. Hátravetette a fejét, az ajkát nyalogatta.

Könnyedén a hátára fordítottam, és szétfeszítettem a lábát, így elém tárult a húsos szeméremtest. Szopni kezdtem a csiklóját, miközben ő a fenekemet markolászta. Nedves ujjaimat lejjebb csúsztattam, míg el nem értem a segge lyukát, amit előbb finoman, később egyre határozottabban masszírozni kezdtem. Reszketett, és még erősebben nyögdecselelt. A szájára tettem a kezem, majd fölhúzott a mellére.

Hergelni kezdett, hogy most légy nagyfiú, majd lecseléztem, és azt nyögtem a fülébe, hogy bárhogy teszi is szét a lábát, akkor is csak cseléd marad. Ezt a játékot ő vezette be, mondanom sem kell, én is belejöttem.

Lihegve megfogta a farkamat, miközben mohón faltuk és szívtuk egymás száját, majd egyszer csak megállította a dolgot. Szájába vett, majd kivette a faszt, megvizsgálta, szorongatta, aztán megnyalta azt a részt, ahol a makk találkozik a nyéllal, majd ujjazni kezdte magát a félhomályban. Pár perc múlva a megduzzadt csiklóját és a szeméremajkait dörzsölni kezdte a makkossal.

– Húzd fel az ingedet, te elegáns úrifiú, hadd lássam, ahogy dolgozik a tested! – nyögdecselelt. Hadd lássam, milyen az, amikor a szép szemű úrifiú dolgozik a kis hércseléden.

– A vasárnapi kimenődön hány baka markolt a fenekedbe?

– Csak három! De így sem voltak elegendő!

– Mert valami igazán nagyra vágytál, igaz?

– Igen, akkorára, mint a méltóságos úré!

– Most magázol vagy tegezel? Ennyit se tudsz eldönteni? Milyen ajánlólevelet adott neked a korábbi urad és parancsolód?

– A legjobbat! Mindent csinállok annak, akitől a havi járandóságomat megkapom!

– Akkor csiszold fényesre az összes edényt, különösen a rézmozsarat! A végén aranylóan csillogjon ám, mint a méz!

– Csillogni fog!

– Kezdj hozzá! Mire vársz? Azt akarod, hogy kivigyelek a summások közé?!

Ekkor nevetésben törtünk ki, de nem sokkal ezután vadul verni kezdte a farkamat, olyan erővel, hogy le kellett állítanom. Majd döftem rajta egy erőset, és máris benne voltam. Keményen ugrálni kezdett rajtam. Vele együtt mozogtam, és láttam, hogy vörösen ragyogó arca egyre jobban eltorzul. Amikor észrevette, hogy méregetem közben, az arcomba nyomta még hatalmasabbra duzzadt, kemény mellét. Egyszerre élveztünk el, illetve a második vagy a harmadik orgazmusánál *utolértem*.

A szerelmesek ereje sosem egyenlő, az egyik mindig árnyékba borítja a másikat, elfojtja a növekedését. Aki árnyékban van, azt szüntelenül gyötri a vágy, hogy szabadon növekedhessen.

Leszedtem néhány paradicsomot, megmostam a kerti kútnál, majd beletettem a göré melletti szitába, hogy csöpögjön le róla a víz. Kivártam, volt időm. Csak kilencre kell mennem, addig semmi dolgom. Azt hiszem, ebben a szitában vitték szüleim az esküvői tortát az egykori legényegylet épületébe, amit most művelődési háznak hívnak. József Attila Művelődési Ház. Itt van a szomszédban, alig pár száz méterre Fő utcai házamtól. Míg paradicsomjaim sütkéreztek, elsétáltam a kert végébe, mely a Kály kisvendéglő melléképületénél ért véget. A kertben hagytam tegnap a répakést, gondoltam, visszahozom, ne rozsdásodjon a földbe szúrva.

A kifőzde most nyugdíjasklub, de nem csak idősek járnak ide kártyázni, jönnek a Dózsa és a Május Tsz-ből is egy kis utizásra. A Kály kisvendéglő hátsó udvarát magas ölfarakás választja el orgonás kertjétől. Jobbra kuglipálya terül el az ölnyi magas gazban, balra szódásládák sorakoznak akácok és ecetfák árnyékában.

A tavaszt nekem a gyorsuló surrogás jelentette, majd a csattanás hangja, ahogy a golyó a bábuk között szétütött – s végül, mikor nagy lendülettel felszaladt az öblös-hosszú deszkafalon, és belegurult a keskeny vályúba.

A másik *kertszomszédom* a művelődési ház volt, illetve az udvarának végében található zeneiskola épülete. Amikor három éve úgy döntöttem, hogy felhagyok a disznó tenyésztésével, elvittem a ringlófám melletti szalmás trágyakupacot. Miközben vasvillával dobálták kocsira a trágyát, a zeneiskolában valaki az *Egy kiállítás képeit* zongorázta.

Látszólag semmi nem változott a városban, de mindenki tudja, hogy semmi sem az, ami régen volt. Annak ellenére, hogy az itt élők úgy viselkednek, mintha nem történt volna meg 1944 vagy 1956. Sokáig állt az 1896-ban, a millennium évében épült, kétoldalt karzatos zsinagóga, amit három éve bontottak le. 1961-re már minden mozdíthatót elloptak az épületből. Volt, aki a díszes villanykapcsolóját tyúkjába szerelte be, mások a cserepet hordták el, hogy befedjék a górért. Lassan életveszélyessé vált az épület, így a jegyző a bontás mellett döntött.

A városba 1945 nyarán visszatérő zsidó családok egy része jobbnak látta, ha Budapestre költözik. A hitközség 1949-ben 59 főt számlált, a közösség az ötvenes évek közepére megszűnt. Durschlang rabbi 1945-ben Budapestre költözött, a Hunyadi téri körzet főrabbiaként tevékenykedik. Mondják, már Dér István néven kell keresni.

A Posta címerét 1946-ban leszedték, az új címerben már nincs benne a *királyi* szó. A sínek, amelyek Pécskára vittek, tavaly még a helyükön voltak. A két határállomás ugyanúgy ezer-ezer métert szedett fel, és a pályafenntartási színben raktározta, hogy bármikor össze lehessen őket illeszteni. Pedig mindenki tudja, hogy örökre elvagták a

két ikerállomást, melyeket a megszólalásig ugyanolyannak terveztek, le egészen Aradig. Az Alföldi Első Gazdasági Vasút szerelvényeit, melyeken az AEGV-felirat volt olvasható, a kommunisták összefirkálták. Betűsablonnal rápingálták: Apád Ezelőtt Gazember Volt.

Minden irányból hazugsággal mérgezték az országot. Araddal már csak annyi kapcsolatunk volt, hogy szidtuk a várost a bőrgyára miatt. Szennyezett vizét a Szárazérbe eresztette, így a folyóból kipusztult a csuka, a lápi póc, az aranykárász és a szélhajtó küsz is. Még az iszapköpeny alatt élő csigák is kihaltak.

Mederszélein mégis ott ülnek a horgászó gyerekek, és úgy csinálnak, mintha tényleg lehetne valamit fogni, pedig már évek óta nem fogott itt halat senki. A fűfoltos part hínárszegélye sárgásbarnára szikkadt, olyan volt a környék, mint a szegyetelen züllesztés vidéke, cukorrépa zsákokból kikandikáló döggökkel, gyerekek készíttette szétesett tutajokkal.

Az országban a legmagasabb fokon dúl az aljasság. *Ezek* hatalmuk birtokában megsemmisítették tájainkat és városainkat, tönkretették a nép jellemét. Nyíltágnak nyoma sincs, mindenütt elvetemültség tapasztalható. Azt hittük, hogy a szocializmus átmeneti idegbaj lesz, valójában maga a lassú halál. A sérelmek újabb sérelmeket forgattak ki a mélyből, de ezeknek 1956-ig nem mertünk hangot adni. Voltak, akik nálunk sokkal rosszabbul jártak.

1945-ben Purgly Emillel, Horthy Miklós sógorával, Csanád megye leggazdagabb földbirtokosával felsöpörtették a köpködőt, azt a teret, ahol annak idején napszamosok gyülekeztek. Mindenét elvették, csak egy kis cselédházat hagytak neki.

Ha tudná anyám, hogy olyasmiket írok le, amelyekért börtönt kapnék, nyilván kitépné a kezemből a füzetet, pedig annak idején még el sem érte Pestet a front, amikor ingerülten azt mondta, hogy fiam, a kommunisták nem tanultak meg késsel-villával enni, és nem is fognak. Túl mohóak ahhoz.

1944 novemberének egyik reggelén, amikor leesett a hó, lakonikusan megjegyezte, hogy amíg háború van, semmi szükség arra, hogy parádézzon, hogy magára öltse a bundáját. Azóta pedig semmi oka nem volt, hogy felvegye legszebb ruháit, ráadásul gardróbja egy részét eladta a piacon. Arcáról eltűnt a társasági ember mosolya, feszült, aggodalmas lett.

Más birtokosokkal ellentétben – akik szívből lenézték a napszamosokat – mi többékevésbé tisztelettel bántunk velük. Ennek ellenére kiköltözésünk után egy héttel már szívárogni kezdtek a hírek, melyek szerint a környékbeliek nekiestek a házunknak, kiszedték az ajtókat és az ablakokokat. Pár hét alatt az utolsó tégláig elhordták a kastélyt, csak a vasbeton marhaistállót nem bírták lerombolni – ezt tavaly télen az ott gyakorlatozó munkásörök robbantották fel.

Amikor 1945 novemberében beköltöztünk Táncsics utcai gazdaházunkba, felszereltünk néhány könnyebb csillárt, melyek elbírták a vályogmennyezetet. Mogorván csilingeltek, amikor valaki átkelt a szobák sűrű esthomályán, jelezvén méltatlan körülményeiket. Kegyesztett bútorainknak – melyek fogyatékoságai nem voltak szembevetőek – külön színt kellett építenünk az ólak mögött, mert a házban nem fértek el. Apám – aki a helyzethez képest jól viselte a sorscsapásokat – megjegyezte, hogy örülhetünk, hogy nem vették el négyszobás, száraz udvaros gazdaházunkat is. Ha azt mondták neki valamiről, hogy szükséges, ahhoz igazodott, és igyekezett elfogadni mindent, amit megköveteltek tőle, hisz így került a legkisebb fáradságba, ráadásul értelmetlen-

nek gondolta, hogy bármit tegyen a beszolgáltatások és a tagosítás ellen. Ugyanakkor otthon számtalanszor kifakadt.

– Elvettétek a szőlőimet, legelőimet, a magtáramat, a szerszámaimat, a jószágaimat. Legalább a parkomat hagyjátok volna! Csak ne vágjátok volna ki a fáimat, gazemberek!

A feltüzelt parasztok kiszedték a faszorokat, végül csak a térképészetileg fontos fákat hagyták meg – pártutasításra.

Pedig a földet sokan nem akarták elfogadni '45-ben, agitátorok kapuról kapura jártak:

– Ne féljél, nem jön vissza az uraság. Itt a földed, jár tenéked. Kíé lenne, ha nem a tiéd, aki beleölted már a fél életed. A hasznát meg sose láttad, csak a pelyvát és az ocsút kaptad.

A parasztok '45 nyarán alig mertek földért jelentkezni, viszont a fosztogatás nem esett nehezükre. Vászika mondta is az ángyának:

– Az úrnak van, a cselédnek nincsen, az Isten se rendelte másképpen, majd meglátod, ahogy '19-ben, úgy most is visszajön az uraság!

De aztán nem jöttek vissza még '56-ban sem.

Apámat 1951-ben kis híján börtönbe csukták, mert azt terjesztették róla, hogy fitymálja a parasztpolitikát, elszabotálja alkalmazottai OTI-biztosítását, és hogy zsiszikes ocsúval akarta tönkretenni a vetőmagot. Amikor az orosházi bíróságon a csodával határos módon sikerült tisztázni magát, vacsora közben, amikor anyám épp a tányérváltással és az első fogás maradványainak összeszedésével volt elfoglalva, ezt mondta:

– Elmehetnek a kommunisták a picsába! Az ő rendszerük sem tart örökké!

1960-ban annyira megnyirbálták a maradék birtokunkat, hogy már képtelenség volt rajta gazdálkodni, apám – legalábbis ő így élte meg – borsot tört a Május Tsz párttitkáranak orra alá.

Miután államosították a maradék birtokot is, átnézte a birtokívet, és észrevette, hogy három telekrész nincs kipipálva. Azzal a három telekkel be is lépett a téeszbe.

Kap majd nyugdíjat és évente hetven mázsa szenet. Nem tehetett mást, mindenki a két szemével láthatta, hogy a februári fagyban az agitátorok a jeges Szárazérbe állították azokat a gazdákat, akik nem akarták aláírni a belépési nyilatkozatot a téeszbe. Csak akkor engedték ki őket a vízből, amikor megígérték, hogy aláírják a belépési ívet.

Anyám sokat idézett mondatát – mely szerint a nagyvilági befolyás olyan tőke, amelylyel takarékoskodni kell, különben elfogy – elfelejthettük, illetve a nagyvilágit kijavíthatjuk volna *elvtársi* befolyásra, de szerencsére semmi olyat nem tettünk, amit szégyellnünk kellene. Apám megpróbált tudomást sem venni róluk, úgy akart élni, mint régen. Közben minden összezsugorodott körülötte, és maga is összement.

Engem 1957. január 15-én börtönbe zártak – öt és fél hónapig voltam előzetes leartóztatásban –, majd kiengedtek. Azóta nem praktizálhatok, mert olyan felelős társadalmi pozíciót, mint amilyen az orvosi hivatás, nem gyakorolhat reakciós.

Ezt is elmesélem. '56 októbere fenekestül fordította fel az életemet.

És persze mindenkiét.

2

Amikor a kora reggeli csendben a répakést tisztogattam, egy pillanatra azt hittem, hogy szirénáznak. A tűzoltózenekar hangolt a zenés ébresztőhöz.

A művelődési ház udvaráról indultak. Átkukkantottam a kerítésen. A megszokott színes bandérium helyett a honvédség egyenruhájában feszítettek.

A negyvenes évek végéig pünkösdi vasárnapjának reggelén fúvós banda ébresztette a várost. Felismertem több muzsikust is, még annak idején a gyászindulót játszották nagyapám temetésén. Abban az időben szinte folyamatosan zúgott a harang, megtanultam, hogy férfi halott esetén három, nő esetén kettő, gyermek esetében egy verset húznak. Apám a háborúra való hivatkozással lebeszélte anyámat, hogy nagyapának pompaharangot rendeljünk. Nagyapán a ravatalozóba szállítás idején is rajta hagyták az állat felkötő fehér kendőt, és ettől olyan volt, mintha élne, csak a foga fájna.

Október 25-én, amikor a temetés volt, már valamennyire megnyugodott a város, az orosz katonák nagy része reggel továbbvonult Mezőhegyes, illetve Mezőkovácsháza irányába.

Már a pap érkezése előtt kitártuk a nagykaput, hogy a gyásznép és a gyászkocsi bemehessen az udvarra. Mikor a templomban megszólalt a csöndítő harang, és a pap a kántorral együtt elindult hozzánk, a kastély a régi fényében pompázott, amikor végigmentem a folyosón, olyan érzésem volt, mint amikor az utolsó napot töltöttük Lillafüreden, a kastélyszállóban. A falikarok sorfala ugyanúgy csillogott, mint nyáron, ugyanúgy süttött a nap. Még utoljára igazi nyáridő volt. A bútorok is visszakerültek régi helyükre, visszaraktuk a sárgaréz kampókra a képeket, az asztalokra a csipkéket.

A széttördelt fogpiszkálókat – melyek szürkék voltak a katonák ujjnyomaitól – kidobtuk, a csikkel megperzselt szőnyegek rojtjait egyenesre vágtuk.

Ez a nap volt *úri korszakunk* utolsó nagy eseménye, az utolsó felvonás. Mikor a halottas hintó – mely nagy és pompás hintó volt, mintha csak császárok és királyok temetéséhez használták volna korábban – megjelent az udvarban, olyan érzésem volt, mintha máris a Mennysországba vinnék az öregot.

Az udvarban a gyászolók nemek szerint külön-külön csoportokban gyülekeztek, csak a közeli rokonok maradtak együtt. Ekkorra már megegyezett apám Katinka keresztanyjával, hogy amíg a városban vannak az oroszok, és minden bizonytalan, a lány nálunk marad, utána újratárgyalják az elhelyezését.

A közös imádság és kántorének után beszentelték a koporsókat, majd a halottas hintóra helyezték azokat. A hintó üveglakán ujjlenyomatok, gyertyaviaszfoltok és egyéb szennyeződések voltak, ezektől eltekintve teljes volt a halotti pompa. Elöl ministráns gyerekek vitték a sekrestyéből kihozott keresztet, amit annyit bámultam hittanórákon. Mögöttük a fejfavívő fiú bandukolt, utánuk a pap, a kántor, a halottvivők, a család, a rokonság és az ismerősök. Amerre a folyamatos harangzúgás közepette a menet elhaladt, a kapukban állók levették a kalapjukat. Volt, aki keresztet vetett. Olyan érzésem volt, mintha ez az egész néhány évvel a születésem előtt történe, mintha titokban volnék itt.

A szüleim között bandukoltam, Katinka mögöttem jött a nagynénjével. Miközben a földig kopott fűvön lépdeltünk – mert járda nem volt, csak a letaposott fűből következtettünk az útvonalra – egyetlenegyszer sem néztem hátra, pedig többször futott át az agyamon, hogy Katinka helyett egy szellemalak lépdel fejét leszegve. Illetve nem is lépdel, hanem lebeg. Nem hallottam a lépteit, sem a ruhája suhogását, arra viszont élesen emlékszem, hogy néhány kisebb gally, melyeket felkapott a szél, finoman karistolta a homokot. Mintha nem is lett volna ott, mintha elhagyta volna a testét.

Lassan többet gondoltam rá, mint magamra, a fejével kezdtem gondolkodni, kettős tudatom lett: ha ettem, eszembe jutott, hogy vajon neki ugyanúgy ízlik-e a menza grízes tésztája. Neki is a szájpaddlására ragadt-e a gríz, mint nekem? Az idő végtelennek tetszett. Amikor a pap beszentelte a göröngyöt és a koporsóra dobta, arra gondoltam, hogy én biztos nem fogok meghalni, ahogy nem hal meg Katinka sem. Elképzelhetetlen-

nek tűnt, hogy elérem a harmincadik évemet, mert örökké fiatalnak tételeztem magam, örök állandóságban tudtam elképzelni csak az életemet.

És a szüleim sem öregszenek meg, apám mindig negyvennégy éves marad, édesanyám pedig harminchét. Persze, amikor vadkacsacsapat húzott el a temető fölött, a bányatavak felé tartva, azon gondolkodtam, hogy az én sírom lehetne a Gödrösök közvetlen közelében, mert arra nem jár senki. Olyan helyen legyen a nyughelyem, ahol senki nem zavarná békémet. Ha mégis meghalnék, akkor úgy haljak meg, hogy vissza tudjak menni az élők világába. Mivel közel a határ, átjárnék Romániába. Nem okoznék zavart, hisz ott senki nem ismerne. Csak sétálnék, egy kocsmában meginnék valamit. Pusztán kíváncsiságból jönnék vissza, néha tennék egy-egy nagy sétát, ambíciók nélkül, messziről figyelném a zajló életet, tisztáznék magamban ezt-azt, ahogy a szél tisztogatja az eget, figyelném, ahogy néhány fiatal évekig elkerüli egymást, és egyszer csak találkoznak.

Most is ilyen idegen vagyok a szülővárosomban. Tudom, hogy amit ideiglenesnek gondolok, az életem végéig tart. Mi, egykori földbirtokosok, megtűrtük vagyunk itt.

Amikor visszaértünk a temetésekről, a kastély összes ajtaja és ablaka nyitva volt.

Az őszi legyek ki-be cikáztak az épületben, még világos volt, a nap átvilágította a port. Ennyi idő alatt nyilván eltávozott a halott szelleme, és az ott ólálkodó gonosz szellemlények is elhagyták a kastélyt.

Katinka nem jött velünk a halotti torra, nagynénjével elmentek a Herter tanyára egy szekérrel, hogy megetessék az állatokat.

Az összes holmija befért két bőröndbe és nagyapja komenciós ládájába. A ládát elvitték a nagynénihez, a bőröndöket másnap magával hozta a kastélyba. Addigra mi is előkészítettünk neki egy szobát az udvari konyha mellett.

Ő ragaszkodott ehhez, azt mondta, egyébként nem jön el. Mivel láttuk, hogy milyen elragadtatva és zavaros tekintettel mondta, hogy nem költözik a kastélyba, szüleim rábeszelték, hogy kvártélyozza be magát az udvari konyha melletti cselédszobába.

Nem sokkal azután, hogy elkezdődött a tor, esni kezdett az eső. Boldog moraj hullámzott végig a rokonságon, hogy a koszorúk kapnak vizet.

A víz fekete nyelvként kúszott a padlódeszkák görbületén, s szivárgott le a pincébe, míg végül a ház alapja és a keményre döngölt föld is átázott. Vajon mennyi idő alatt fut le a víz nagyapa koporsójáig. Már majdnem megkérdeztem apámtól, de aztán láttam, hogy jókedvet színlelve a gyászoló vendégekkel van elfoglalva, és csak tölti és tölti a vegyes pálinkákat, fél szemmel a bejárati ajtó előtt álló kézmosó edényt és a törülközőt bámulva. Miközben együtt imádkoztunk, nagyapának is szedtek a birkapörköltből. Megfordult a fejemben, hogy vajon mi történne velem, ha mégis megennék egy darab birkahúst a tányérjából. Lehet, hogy a torkomon akadna, és megfulladnék? Anyám fél óra múlva tűzre dobta nagyapa pörköltjét. Amikor a kandallóban sercegő, égett hús szagára fintorogni kezdtem, Nenád nagynéném a fülembé súgta, hogy ne csodálkozzak, mert ez így szokás. Nenád néninek akkor még nem jött haza a férje a frontról. Feltűnt, hogy milyen furcsán viselkedik. Simogatta a fejem, furcsán nézett a szemembe, mintha médium lennék, aki kapcsolatba tud kerülni az urával. Férjének, Misi bácsinak a százada '45 januárjában Ipolyságnál letette a fegyvert. A nagy felfordulásban a katonák egy részét elvágták a parancsnokságuktól. Pár napi bujkálás után úgy ítélték meg a helyzetet, hogy legjobb, ha egyszerűen hazamennek. A környék orosz fennhatóság alá került. A bakák bemerészkedtek egy tanyára, ahol azt mondták az asszonynak, hogy ássa el az uniformisukat, és adjon nekik civil ruhát. Aznap még ott

aludtak, majd másnap gyalog indultak haza. Útközben bementek más tanyákra is, megaludtak az istállókban. Negyven napig gyalogoltak. Mikor végre hazaértek, és már a vasút melletti dohánybevéltónál jártak, Nenád bácsit leszóltították.

– Honnan jönnek, jóemberek? Az én uramat nem látták?

– Hát ki a maga ura? – kérdezett vissza a piszkos, szakállat növesztett, elgyötört férfi.

– Nenád Mihály. Tetszik-e kendnek ismerni?

A férfi szégyenlősen, elcsukló hangon kérdezett vissza:

– Hát nem ismeresz meg, Teca? Én vagyok az.

Nekik a felszabadulás ünnepe nem szeptember 23., még csak nem is április 4. Számukra január 1., újév napja az igazi ünnep.

Miközben egy sültcsirke-szárnnyal bibelődtem, eszembe jutott Katinka. Vajon jól fogja magát érezni nálunk? Olyan valószerűtlen volt, hogy nálunk él majd, hogy nem is hittem el. Egészen addig, míg másnap tényleg megjelent két bőrönddel az udvarunkon.

Ahogy ránéztem, teljesen összegegyeztethetetlen azzal, ahogy most néznék rá. Két másik emberről van szó. Ő már nem az a Katinka. A válás után már nem tudom, hogy fogom hívni. Talán úgy, ahogy újabban hívatja magát: Kata.

Néhány nyiszlett paradicsommal a zsebemben visszamentem a konyhába, hogy végre megreggelizzem.

3

Diónyi zsírt raktam a serpenyőbe, majd amikor gyöngyözni kezdett, beletettem két alaposan bevagdosott szalonnacsíkot. Ahogy bekapcsoltam a rádiót, a konyhaablak függönyéről felröppent egy fáradt őszi légy. Újabban a luxemburgi állomást hallgattam. Bár nem vagyok már kamasz, mégis felfedeztem magamnak a *billiszeket* – a rádióból hallottam, hogy nemrég jelent meg az *Egy nehéz nap éjszakája* című lemezük. A jazzt is kedveltem, főleg Nat King Cole-t és Duke Ellingtont. Katinkával annak idején sokat rokitunk a konyhában.

Táncra perdültem egy alumíniumkanállal a kezemben, melybe még '52-ben szívet karcoltam bele és Katinka monogramját. Örömben belehajlítottam a zománcos vödörbe, melyben piszkos, krumplihéjjal és papírhulladékkal teli mosogatólé volt.

Még az ötvenes évek elején is jórészt porcelánok és ezüstök kerültek a vacsoraasztalra, de az utóbbi években egyre több lett az alumínium is. A konyhai étkészletek nagy részét tíz éve eladtuk. Miközben az *I'm Happy Just To Dance With You*-t hallgattam, újra tinédzsernek érzem magam.

Még gyerekként megtanultam angolul, majd nyelvkönyvekből továbbképeztem magam, így a forradalom idején inkább az angol nyelvű adásokat hallgattam. Többé-kevésbé pontos képem volt az 1956-os forradalomról, a pesti eseményekről.

Amikor 1945 novemberében kiköltöztünk a kastélyból, nem fogtam fel igazán életünk nagy tragédiáját, de fél év múlva, amikor a kastély hűlt helye körül bicikliztem, rádöbbsentem, hogy legyalulták egykori életünket. Csak a lépcső maradt meg az épületből, amelyen már 1944-ben is egy lyuk éktelenkedett, ugyanis a kastélyparkba bejárt nagyapám kedvenc japán tyúkja, Pipi, és csőrével kivájta a lépcső egyik fokát. Világossá vált: szüleim nem tudnak majd minden fenyegetéstől megvédeni. Mintha új testbe költöztem volna. Az a fiú, aki a Beliczey-kastélyban élt egykoron, talán kiment Bécsbe még 1945-ben, amikor édesanyja rokonai invitálták a családot.

Sokáig nem vallottam be magamnak, hogy hiányzik a gesztenyével töltött kacsasült, melyet zöldborsóval tálalt Vászika, és a konyakos puding, amit bérmálásomkor, tizen-

két éves koromban ettem utoljára. Majdnem elhittem, hogy mi azt nem érdemeltük meg.

A kastélyos világot már a romok közt kóborló macskák sem őrizték, annak idején Vászika etette a környék tanyáiról elkóborló jószágokat, de már elvadultak, pocokokat, madarakat esznek. A fenyőket kivágták, így az aradi útról nem is látszott, hol állt a kastély. A parasztok összetörték a tükröket, szétépték a függönyöket, elhordták azokat a csillárokat, melyeket nem tudtunk elvinni.

De elhordták a sérült asztalokat, székeket, apró zsámolyokat, hímzőkosarokat. Minden fosztogató jóllakatta a szeszélyét, a csorba porcelánokat összetörték a kovácsüllőn.

A gyümölcsösben elburjánzott a gaz, elszaporodtak a nyulak és az őzek. Miután szételhordták a kastélyt, a gyümölcsös két évig érintetlen maradt. A nyilvánvaló rombolás ellenére is afféle paradicsomi őszállapot uralkodott itt. Az akácok – melyeket izgatottan cibált a szél – szertelenül nagyra nőttek, a fasorokban moha ütött ki, mindent elborítottak a tövises szederindák. A fűben szoborromok málladoztak, a pavilonból csak a kidöntött ajtó maradt meg.

A *talajvizes* földekbe – az egykori birtokunk földjébe is – drén csöveket fektettek, hogy elvezessék a felgyűlt vizet. A meliorizáció jelszavával szétszabdalták a megmaradt nagybirtokok maradékait is, három méter mély, nyolc méter széles csatornákkal vágták szét az ősi földünket. Elkezdődött a tagosítás, ún. gettóba vitték a szerintük selejt lovakat, nekünk csak Jázmint és Hókát hagyták meg.

Nem mutattam semmit a fájdalmamból, igyekeztem meggyőzni magam, hogy '45 előtt túl nagy volt a társadalmi egyenlőtlenség, és *nem járt* nekünk akkora ház, de azt mégsem hagyhattam, hogy elvegyék a múltam.

Persze, amikor osztálytársaimnál felfedeztem elárverezett bútorainkat – melyeket valójában egymás között osztottak szét a pártfunkcionáriusok –, nos, még akkor sem árultam el az érzelmeimet.

Szuggestáltam magamba, hogy nekem ugyanúgy megfelel a sült szalonna paradicsommal, mint a baconös, főtt tojásos, narancsekváros reggeli.

– Mikrofonpróba, 1, 2, 3...

A városháza tűzoltótornyában a VB-titkár beolvasta a mai programot. A torony erkélyére szerelt hangszórók recsegtek-szűkültek-visszhangoztak. Közel laktam a főtérhez, így ki tudtam venni, hogy tíztől koszorúzás lesz a templom mellett, a szovjet hősök sírkertjében, beszédet mond az elnöki tanács elnöke, a földművelésügyi miniszter, a tanácselnök, a megyei első titkár, hogy orosz népdalokat énekel az orosházi gyerekkórus, lesz népi tánc, táncdalparádé – fellép az Illényi zenekar, a Hollók és Mesterek kiségyüttes, lesz tombola is.

A földj egy Pannónia motorkerékpár, de lehet nyerni kotyogó kávéfőzőt és Orion rádiót is.

Tíz óra harminckor felavatják a felszabadulási emlékművet – már mindenki tudta, hogy egy börtönéből kiszabadult darumadarat ábrázol. Már egy hete felállították, de csak tegnap takarták le fehér vászonnal.

A válóperem záróakkordja kilenc órakor kezdődik, lehet, hogy az ünnepség kellős közepén ér véget. Persze, illene elmennem, meg kéne innom egy Kőbányait a mezőgazdasági miniszterrel, aki helyi gazdálkodó, majd az elmúlt években apám cimborája. Apám számos találmányába avatta be. Sokak szerint az egykori nyomdászinas, mosztani mezőgazdasági miniszter több cséplő bandát is feltűzelt 1945-ben, hogy verjék szét a kastélyokat.